

סיון בסקין נמנצ'ינה*

יהודית. עברית

1.

יהודית אהובה, אני כותבת לך ממזרח תל אביב.
בימי ילדותך בני ארצנו פתחו פה חוה.
הגננת הקודמת של נינה אומרת שעד ימינו
ילדים נדבקים פה מהפה והטלפים של אז,
כי אין בטבע דברים שאי אפשר להשיב
לפחות את הצל שלהם. את הירוס. את השכבה
המשיקה של אויר. אין דבר שלגמרי איננו,
כל עוד מישהו זכר אותו. או לפחות חרו.

יהודית, אני כותבת לך בשפה שהיתה הסוד
הגדול – שלי ושלך. לפני כן, שלך ושל ידיך
מהגימנסיה. פעם פגשתי את בן כתתך באוטובוס סוביטי,
והתחלתי לשיר "רוץ מהר אל תל אביב, חבוב!"
פלא שלא חטפתם סיבוב סיביר שני. היית שוטפת כוסות
(אני נגבתי) וחושפת את העברית שעדיין
היתה רק שלהם ושלך – עד שהבאתי
את העברית הסודית שלך לתל אביב. לא הפוך.

* בילדותי ביליתי את כל החופשות בנמנצ'ינה, עיירה סמוכה לוולילנה שבה התגוררה משפחתה של אמי: סבתי יהודית, סבי יוזס, ודודי לאונרדס (ליוניה), רווק שהתגורר עם הוריו. יהודית הייתה בת למשפחת סוחרים יהודים מהעיר מרימפולה; יוזס היה בן למשפחת איכרים ליטאים. אחרי שליטא נכבשה על ידי בריה"מ, המשפחות של שניהם, יחד עם בני ליטא רבים אחרים, הוגלו לסיביר. שם הם נפגשו, הולידו ילדים ולא עשו עניין מהמוצא השונה שלהם. הגלות הקשה ארכה 18 שנה, ובשובם הם השתקעו בנמנצ'ינה. דודי לאונרדס, אדם מקסים ומרתק שטיפל בהם במסירות, לקה אחרי מותם בדיכאון קשה ביותר ובסופו של דבר שם קץ לחייו. מחזור השירים "נמנצ'ינה" נכתב לזכר האנשים האהובים האלה, שהעניקו לי את הילדות המאושרת ביותר שיכולתי לבקש.

אני בטח נשמעת כמי שכותבת מתוך איזה חור בזמן.
כמו בית דאר ישן, שבו היינו נכנסים לתאים
לשיחות לערים אחרות. הלו, הלו, את שם?
איה מזג האויר אצלכם? יש רוח? יש שמש?
העברית הסודית שלנו, מנהרה חלולה בשמן
השנים, משגרת רוח מצמרות ארנים ליטאים
אל הים הגדול, האהוב, המגשם
של אותה תל אביב, אהובה, מגשמת,

אך קלילה – כמו חיה גדולה, מחספסת, יפה,
בעצמה פרה מהחיה שהפכה זה מכבר
לשכונה עירונית. עדינה וחומת עינים,
כמונו. אני יושבת בביתי, אבל כותבת כמו ממסעות,
אליה, יהודית. אני כותבת בשפה
שדרך כל העולמות המקבילים הברחת והעברת.

בסוף כלם – בנותיה, חתניה, אחיניה –
למדו עברית. אבל רק לי היתה אותה עברית של סוד.

2.

אבל עוד לפני העברית היתה אהבה.
אבל עוד לפני שהרית את אמי, היתה אהבה.

כל מה שקבלת מנערי הגימנסיה העברית –
סרטים, רקודים, טיולי אופנים
וטנגו בידיש – "געדענק, געדענק!"
הערצה ללא תנאי, עזה, נעריית,
כל מה שקבלת מאביה, שהדק
את תצלומך ללבו בין אבני הרחים

של כל הגולאגים, כל מה שקבלת
מסבי, שכתב לך באמצע סיביר

* יידיש: "זכור, זכור!"

"Tavo labai gražos akys" – אַגְרֵת
הַכַּל בְּשִׁבְלֵנוּ. הֵיית אֹמֶרֶת "גְּעוּוֹאֵלְד"
אוֹ "Viešpate dieve" ** אֶל תּוֹךְ הָאֵוִיר
הַמְבֹרָךְ שֶׁל בֵּיתְךָ, כְּמוֹ חֶלֶב נֶגֶר

שֶׁל אֶהְבָּה. מְעַרִיצֶיךָ, נְעָרֵי הַגִּימְנֵסִיָּה,
כֵּלֶם נִרְצָחוּ. לֹא יִכְלֹת לְהַצִּיל
לֹא גּוֹף וְלֹא חֵמֶר, רַק אֲנִרְגִּיָּה שְׁלֵא נַעֲלֶמֶת, זְרִימָה שְׁקוֹלֶחַת,
וְאִסְפֶּת אֶת כָּלָה לְמַצְבֵּר אֶהְבָּה, וְנִכְנֶסְתִּי
אֲחֵרֶיךָ לְחֵדֶר מְכוֹנּוֹת מֵהַבֵּיל,
וּמֵאֵז אֲנִי שָׁם, מְשֻׁמֶרֶת טְמַפְרָטוּרָה וְלַחְץ.

.3

לֹא הֵייתִי אֶתְךָ בְּזִקְנֶתְךָ.
לֹא עֲצַמְתִּי אֶת עֵינֶיךָ הַיְפּוֹת.
הַשְׁכַּחָה מְעוֹלָם לֹא אֲחֻזָּה בְּכֶלְךָ, יְהוּדִית.
זְכְרוּנֶךָ שֶׁב אֵלֶיךָ לְבִקּוּר אַחֲרוֹן.
זְכַרְתְּ הַכֹּל. אֶת כֵּלֶם. אֶת כָּל הַשְּׁפוֹת.
רַק לֹא זְכַרְתְּ מַה קָרָה לְתַלְמִידֵי הַגִּימְנֵסִיָּה
הָעֵבְרִית שֶׁל מְרִימְפּוֹלָה, מַחְזוֹר אֶלְךָ תִּשַׁע מְאוֹת אַרְבָּעִים.

יוזס. הגן

.1

יֵשׁ גִּזַּע שֶׁל קֶנְטָאוּרִים: לֹא אָדָם וְסוּס,
אָדָם וְגֵן. אָדָם שֶׁהִמְטָע
שֶׁל תְּפּוּחֵי הָאֲדָמָה, עֲצֵי הַפָּרִי,
וְחֻמְמוֹת הַנִּילוֹן לְעִגְבָּנוֹת,
הֵם חֶלֶק מִגּוֹפּוֹ, גַּם אַחֲרֵי תְּלִישַׁת
הַגּוֹף מֵאֲדָמָתוֹ – לְצַד כְּמַעַט שְׁנֵי,
קְפוּא, כְּפוּי. הֵם מְגֹדְלִים בְּכָל מְקוֹם
חֶלְקָה שֶׁל יְרֻקוֹת, כְּמוֹ לְטָאָה

* ליטאית: "עינייך יפות מאוד."

** ליטאית: "אלוהים אדירים!"

הַמְגִדֶּלֶת אֶת זִנְבָהּ. הָאֵהָבָה
שְׁחִיָּה בְּלִבָּם, זוֹלָגֶת אֶל הַפְּרִי,
מוֹחֶקֶת הַבְּדִלִי גִזְעִים וְדַת
וּבְזָה לְשָׁנִים אֲשֶׁר חוֹלְפוֹת.
הֵייתָ הָעֵדִין שֶׁבְקִנְטָאוֹרִים.

2.

אֶהְבֶּתְךָ לֹא הֵיטָה עֲשׂוּיָה מִמְּלִים רַבּוֹת.
"Tavo labai gražos akys", * כְּתַבְתָּ לִיהוּדִית.
וְאֵלּוּ אֲנִי דְרָשְׁתִּי סְפוּר בְּכָל אַרְוּחָה.
מָה עוֹשִׂים עִם יְלֵדָה שְׁכָל הַזְּמַן צְרִיכָה
סְפוּרִים? הַסְפוּרִים מְסַתְּרִים כְּמוֹ בִּיצֵי צְבוֹת
בַּחוּל, כְּמוֹ תַפּוּחֵי הָאֲדָמָה – בְּאֲדָמָה. הֵייתִי

בָּאָה אֶתְךָ לְחַפְרוֹ אוֹתָם, לְנִקּוֹת מֵהַבֶּץ,
אֲחַר כֶּךָ מֵהַקְּלָפָה. דְרָשְׁתִּי סְפוּר.
"הֵי הִיא חֲתוּל, הֵלֶךְ בְּרַחוּב." "וְזוּהוּ?"
"וְזוּהוּ. Ir viskas." * מָה עוֹשִׂים עִם עֵקֶשׁנוֹת-גְּלִילָא
שֶׁל יְלֵדָה הַמְּבַקֶּשֶׁת לְפָרֶץ
אֶת גְּבוּלוֹת הַשְּׂפָה, שְׁכָל יוֹם אֲצִלָּה – פּוּרִים

שֶׁל דְּמִיּוֹת מְמַצָּאוֹת? וְאֶהְבֶּתְךָ לֹא עֲשׂוּיָה מִמְּלִים.
עֲשׂוּיָה מְאֲדָמָה וּמֵהַלֵּב הָעֵדִין שֶׁהֵבִיס
אֶת הַקּוּר שֶׁל סִיבִיר, אֶת כְּלָלֵי הַמִּשְׁחָק וְאֶת כָּלֵב הַזְּמַן.
אוֹי, הֵייתָ כָּל כֶּךָ מֵתַפְּלָא מֵהַטְּפָה לְעַבְדָּ אֶת הַגֶּן:
זֶה כְּמוֹ לְהַטִּיף לְנִשְׁימָה. מֵהַטְּפָה לְאֵהָבָה. "הַסְתַּפְּלִי,
הַחֲתוּל בְּרַח מְכָלָם. זֶה סְפוּר דֵּי קֶצֶר. דֵּי. Ir viskas."

3.

שֵׁשׁ שָׁנוֹת לְמוֹד בְּבֵית סֵפֶר כְּפָרִי
הַסְפִּיקוּ לָךְ. אִי אֶפְשָׁר הִיָּה לְגַדֵּל אָדָם
טוֹב מִמֶּךָ. הַתַּאכְזֵבֶת מְאֻמָּנָה בְּאֵל,

* ליטאית: "עינייך יפות מאוד."

** ליטאית: "וזהו."

כְּשֶׁרְאִיתָ כְּמֹר מִכָּה תִלְמִיד.
הַסֵּקֶת מִסְקָנוֹת נְעָרִית, אֲבָל נְכוֹנָה.

שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה שָׁנוֹת סִיבִיר, הֶרְחַק מֵעֲצֵי הַפָּרִי
בְּגִינָה שֶׁל לִיטָא. חָטוּב עֲצִים. הוֹדֵם
שֶׁל עֲצֵי הָאֲרֻזִית. וְהֵלֵב הַעֲדִין בְּתַבֵּל,
שֶׁכֵּל פְּתוּיֵי הָרֵעַ, כְּמוֹ אֲבָק בְּאֶרֶץ דְּרוּמִית,
לֹא יָכְלוּ לְהִקְשִׁיחַ אֶת רְכוּתוֹ הַזִּקְנָה.

כָּל עֲצֵי הַצֶּפֶן, הַמְעֲרָב, הַצּוּמְחִים, הַצִּפִּים בְּנֶהֱר –
אֶת לִבְךָ הַפּוֹקֵעַ הַקִּיפּוֹ, זֶהוּבֵי הַבֶּשֶׂר.

לאונרדס. ספר הדגים

1.

עַל דֵּלֶת חֲדָרְךָ הִיָּה תִצְלוּם
שֶׁל גֶּבֶר מְעוֹלָם אַחֵר: דָּוִד הַפְּלוֹרֵנְטִינִי,
כְּדִי לְהַזְכִּיר לְאֵן לְשֵׁאֵף. עֲשִׂיתָ
כָּל בִּקְרָה הַתְּעַמְלוֹת עִם מְשַׁקּוּלוֹת, וְכֻלּוּם
מִהַרְגְּלֵי גְבָרִים רָעִים. "טוֹק טוֹק." "תִּמְתִּינִי
שְׁנִיָּה. טוֹב, בּוֹאִי, סְנִיורִיטָה."

"מָה זֶה?" "אֲנִי רוֹשֵׁם אֶת מִזְגֵי הָאֲוִיר.
כָּל יוֹם. מֵאֲלֶף תִּשְׁעֵי מֵאוֹת שְׁבַעִים וּשְׁתַּיִם.
טְמַפְּרָטוּרָה וְלַחְוֹת, וְלַחֲוִץ אֶטְמוֹסְפֵרִי,
וּמְשַׁקְעִים. גָּשׁוּם, מְשֻׁלָּג, בְּהִיר
אוּ מְעֵנָן." "מִצָּאֵת אֶת אֶפְקֵט הַחֲמֻמָּה?" "בִּינְתִים
עוֹד לֹא בְרוּר לִי. מָה תִרְצִי לְהִיּוֹת?" "סוֹפְרָת."

וְאֵגֶב, אִיפֹה סֵפֶר הַדְּגִים שֶׁלְּךָ? "הִנֵּה, תִקְחִי."
"תוֹדָה. מִי זֶה?" "דָּוִד." "וְלָמָּה הוּא עִירָם?" "זֶה פֶּסֶל."
"אֵתָה יוֹדֵעַ שֶׁהָאֵף צוֹמֵחַ כָּל הַזְּמַן? עַד מוֹת."
"מָה אֵת אוֹמְרָת? לֹא יִכּוֹל לְהִיּוֹת. אֲנִי מְכַחֵשׁ."
"כָּתוּב בְּסֵפֶר. יֵשׁ לִי שְׁעוּעִית מְנַבֶּטֶת בְּמִרְפֶּסֶת.
וְגַם הַמִּצָּאֵתִי מְכוֹנֶת בְּשׁוּל. הִיא אוֹטוֹמָטִית."

היא מְכִינָה לְבַד מְרַק וְגַם קְצִיצוֹת.
"תְּבִיאִי מִיָּד, זֶה יַעֲזֹר מְאֹד לְסַבְּתָא."
"הַמְצֵאתִי בְכָאֱלוּ. וְאֲנִי אֶהְיֶה גַם פּוֹלִיגְלוֹטִית."
"אֵת, אֵת לֹא רְצִינִית. רוֹצֶה אַגּוּז? אֶפְשָׁר לְחַצוֹת.
אַגּוּז בְּרִיא לְמַח." "וְאֵתָה יוֹדַע סְלֻטָּה?"
"לֹא, סְלֻטָּה לֹא. וְאֵת יוֹדַעַת לוֹטוּס?..."

2.

וְאֵת הַלוֹטוּס שְׁלָךְ אֲנִי יוֹדַעַת עַד עַכְשָׁו,
כִּי זֶה זְכָרוֹן מְמָה, וְלֹא מִיָּמֵי תְּרַגּוּל הַיּוֹגָה,
שֶׁלֹּא הֵייתִי טוֹבָה בָּהּ. הֵישׁ עוֹלָם יוֹתֵר מְכַשְׁף
מִהָעוֹלָם הַרְצִיּוֹנְלִי שְׁלָךְ, כְּלוּ סוֹפֵר-אַגּוּ

מְדַעִי לְמַשְׁעִי, דוֹאֵג לְבְּרִיאוֹת הַגּוֹף
בְּיָמִים שְׁבָהֵם זֶה לֹא עֲנִין אֵף גָּבֵר?
וּמָה שְׁנִרְאָה בְּעֵינַי זָרִים כְּסוֹגוֹר,
הֵיךְ סוֹג שֶׁל שְׂמֻחַת-חַיִּים, סוֹג שֶׁל גְּלָאֲמוֹר

אֲנִטִּי-זוֹהֵר: לְנִסֵּעַ בְּאוֹטוֹבוּס לְעִבּוּדָה, לְעִבְדַּת בְּגֵן הַיֶּרֶק,
לְעִזּוֹר לְהוֹרִים הַמְזַדְּקָנִים. סִפְרָת, מְדַע פּוֹפּוֹלָרִי, כֶּשֶׁר.
לְדוֹג דָּגִים. לְלֶקֶט פְּטְרִיּוֹת. לְהַכִּין מְרַק
דָּגִים. מְרַק פְּטְרִיּוֹת. לְעֵנּוֹת לְשֵׁאלוֹת חֲסֵרוֹת פֶּשֶׁר

שֶׁל הָאֲחִינִית הַקְּטָנָה, כְּאֱלוּ הִיא מְנַחַת תְּכֵנִית מְדַע.
מְסִירוֹת אֵין קֵץ, שְׂמֻסְתִּירָה בְּדִידוֹת עוֹד יוֹתֵר אֵינְקִיצִית.
וּכְשֶׁכְּלָנוּ הִלְכְנוּ, וְלֶקְחָתָ אֵת חַיִּיהָ בְּיַד כְּבֵדָה,
כְּאֱלוּ הִשְׁאֲרָתָ לִי אֲלֵבוּס שֶׁל סְקִיצוֹת:

3.

"צִירִי אֵת זֶה עַד הַסּוֹף. עֲשֵׂי זֹאת כְּמוֹ שְׁצָרִיךְ.
נָסִי לְצַלַּח אֵת הַבְּדִידוֹת. שְׁמָרִי עַל הַבְּרִיאוֹת.
אֵל תִּאֲמִינִי בְּאֵל. חֲזָקִי, אֲמָצִי, זְכָרִי,
זְכָרִי אוֹתִי. זְכָרִי אוֹתְנוּ. רוֹת, סוֹף. רוֹת."